

ВІЙНА І ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

Лише кілька заголовків журналістських матеріалів за 9-11 грудня: «РФ згортає «СВО»: Путін дав методичку пропаганді»; «Ось, що вигадали у Кремлі. Трампу дали сигнал!»; «Путін готує заяву! Кремль схилили до зупинки «СВО». Сирійський сценарій повторюється в Росії»; «Кремль погодився на перемир'я! Сі Цзінпін дотиснув Москву»; «В ОП вже прямо говорять про кінець війни, Зеленський телефонує Байдену щодо НАТО»; «Байден планує завалити Україну зброєю США на мільярди. Чи встигне він?»; «Трамп веде Україну до гіршого сценарію»; «Оборону Покровська провалили! Росіяни попрямує на Дніпро. Ставка Зеленського не спрацює»; «Путін екстрено стягує 150 тисяч вояк: відомо куди саме! Важливе попередження»; «Путін знімає війська з Донбасу! Усіх кидає на інший фронт. Дві бази росіян в оточенні»; «Шалений бій з бійцями КНДР! На Курщині пекло»; «Брехня міністра Сметаніна про браковані міни»; «Двоє радників Умерова мають російські паспорти і тісні зв'язки з Туреччиною»; «Плани Трампа здати Україну виявилися правдою! Кремль уже відкрито знущується з нього»; «Росія готова вивчити пропозиції Трампа по Україні, але це не означає, що їх підтримають, – МЗС РФ»; «Зеленський говорив про безпеку, а Трамп – про негайне припинення вогню: деталі зустрічі в Парижі»; «Стотисячне військо на кордоні. Можливо, ЗСУ доведеться вийти з Покровська»; «Під Покровськом – катастрофічна ситуація? Командир батальйону «Вовки Да Вінчі» назвав причину»...

Такі заголовки породжують хаос у свідомості громадян, утверджують в суспільстві стан невизначеності.

Але ми наразі не про це.

У лютому 2023 року на першій сторінці партійного видання «Слуга народу» була вміщена розгорнута «Укра-

їнська формула миру», в якій Володимир Зеленський запропонував 10 головних кроків для відновлення світової стабільності.

Помовчимо.

Через рік на першій сторінці «Слуги народу» вигулькнули «Гарантії безпеки для України. До вступу в НАТО безпеку нашої країни підтримають країни «Великої сімки» та інші держави. Перша така угода підписана з Великою Британією».

Помовчимо.

У жовтні 2024 року під світлиною Зеленського і Байдена на першій сторінці згаданої партійної газети в око впадає заголовок: «План перемоги. Стратегія Володимира Зеленського для наближення справедливого миру».

Цікаво... «У мене немає часу думати стратегічно. Я часто думаю тактично в інтересах України» (Володимир Зеленський).

Помовчимо. Таке враження, що Україна насправду займає перше місце в світі щодо нереалізованих стратегій...

Рік тому політсили в Україні домовилися, що вибори під час війни – чи то президентські, чи то парламентські – неможливі. Але. Економіст уже натякає, що Володимир Зеленський начебто розглядає можливість проведення президентських виборів 2025 року.

Чи не є передвісником виборів поява у поштових скриньках українських громадян партійної газети «Слуга народу» з доволі оптимістично озаглавленими матеріалами? Так, на першій сторінці цього річного листопадового числа «Слуги народу» вміщене новітнє партійне гасло: «Перемога кожної громади». Під ним світлина Володимира Зеленського – президент стоїть за мовницею і декларує: «Важливо залучити громади України до виконання плану перемоги». На другій сторінці в око впа-

дає заголовок прописними літерами над фотографією Андрія Єрмака: «Перемога кожної громади». Трохи нижче одкровення від Михайла Ананченка: «Реалізація плану перемоги потребує єдності».

Хай там як, але закономірне питання таки постає: влада готується до перемоги над кровожерливим ворогом чи до виборів?

Знаменитий китайський стратег Сунь-цзи наголошував, що **план війни** «зважають сімома розрахунками» – попереднім врахування обстановки, співвідношення сил і бойової підготовки. Інакше кажучи, відбувається «зважування» всіх обставин. Про **план перемоги** Сунь-цзи не згадував.

У **Плані перемоги** України у війні проти Росії, який Володимир Зеленський презентував у Верховній Раді 16 жовтня, не йдеться про мобілізацію, про будівництво фортифікаційних споруд, модернізацію українського ВПК, створення мережі учбових центрів для підготовки особового складу ЗСУ, про боротьбу з корупцією.

Зрозумівши, що **План перемоги** аргументовано розкритиковано, Володимир Зеленський запропонував **внутрішній План стійкості**. З якою метою? Помовчимо.

План стійкості Зеленського у карикатурі Morten Morland від The Times

Можна припустити, що замість **Плану перемоги** над агресором українці отримали **План перемоги кожної громади**. У цьому контексті цікаво звучить заява голови партії «Слуга народу» Олени Шуляк: «Необхідно підготувати законодавчу базу під післявоєнні вибори з фокусом на інтернет-голосуванні».

Навіть не беручи до уваги вкрай складну ситуацію на фронті і далеко не очевидні близькі обриси омріяної перемоги, не можна забувати про надто велику кількість викликів, пов'язаних з інтернет-голосуванням. Для малозначущих виборів реалізація цієї технології може полегшити процедуру обліку, однак загалом онлайн-голосування небезпечне. Маленька Естонія зі своїми законослухняними, культурними громадянами, де для всіх виборів використовується онлайн-голосування, не може слугувати прикладом. Проблема зловмисних інсайдерів не подолана ні в Швейцарії, ні в Канаді, які надали виборцям можливість віддати свій голос через Інтернет.

У дипломатичних установах України неможливо оформити новий або продовжити строк дії наявного «внутрішнього» паспорта громадянина України. Ця обставина утруднює/унеможливує голосування на закордонних дільницях.

Але ми наразі не про це.

В умовах війни подальше перебування в системі **какістократії**, з якою, на жаль, нині у світі асоціюється **Українська держава**, може призвести до **фатальних наслідків**. В такій системі управління під орудою далеко не найкращих членів суспільства не можуть ухвалюватися раціональні закони, розв'язуватися складні суспільно-важливі задачі, завдання й проблеми.

Отож треба нагально вдаватися до нестандартних методів виходу з вкрай складного становища, зважуватись на сміливі, можливо попервах і непопулярні кроки. Спробуємо поміркувати. Трохи математики. Славетна теорема Гьоделя у доволіному трактуванні доводить (якщо теорему тлумачити максимально доступно), що, перебуваючи в межах Чогось, ми приречені на неповноту наших знань про Щось. Тобто, коли вивчаємо складну систему, перебуваючи в ній, то, керуючись лише логікою цієї системи, обов'язково натрапимо на істини, які не зможемо ні довести, ні спростувати. Відтак, змушені шукати умільця, знавця. Поза системою. Переконливий доказ ефективності теореми Гьоделя для системи державотворення підтвердив приклад балтійських країн.

Там на початку 90-х минулого століття зрозуміли: перебороти залишки російсько-советської номенклатурної, корумпованої на візантійський кшталт СИСТЕМИ можна лише привівши у владні структури людей із цілком іншого середовища.

Тверезо мислячі політики країн Балтії усвідомили, що **для радикальної зміни СИСТЕМИ** **конче потрібен зовнішній чинник**. Вони дійшли висновку, що місцевий пристосуванець не може очолювати державу. Президентом Литви став колишній громадянин США Валдас Адамкус. На президентських виборах в Естонії переміг Тоомас Гендрік Львес, колишній підданий США. Екс-громадянка Канади Вайра Віке-Фрейберга була обрана президентом Латвії.

Українцям бракує культури державотворення – культури соціальної, побутової, політичної, економічної, наукової, військової.

Потребує радикальної зміни і нинішня армійська СИСТЕМА. Війна вже давно вимагає всеохоплюючої трансформації советської моделі ЗСУ. Однак **зсереди**ні модернізувати українське військо у стислі терміни не вдається. Швидкому оновленню мілітарної системи заважають численні атавізми советчини. Аби їх здолати потрібен **зовнішній чинник**. І теорема Гьоделя про це нагадує...

Можна припустити, що без сучасних «варягів» будівництво Української держави остаточно заїде в глухий кут. Тож цілком резонно покликати на допомогу висококваліфікованих спеціалістів із Заходу. Проукраїнськи налаштованих. **Не пролобійованих кимось із зацікавлених олігархів «реформаторів» у сфері економіки та поліції чи відвертих проїдисвітів й авантюриків-заробітчани**. Потрібен високопрофесійний технократ з бездоганною репутацією, або ж «архітектор», «виконроб», «умілець» з-поза меж України.

Команда «варяга» має організувати й провести щеплення проти корупції, хабарництва, непотизму, патерналізму, «совковості» тощо. Чому сучасний український провід неспроможний організувати та очолити таку кампанію? Причини відсталості й процвітання країн треба шукати і в культурних відмінностях суспільства – культурні особливості можуть сприяти модернізації, або ж, навпаки, гальмувати економічний розвиток країни.

Чимало країн Латинської Америки запозичили англосаксонську конституційну традицію, але виявилось, що в політико-економічних реаліях регіону вона малоефективна. Ліберальні цінності західного зразка, зіткнувшись із традиційним укладом місцевих суспільств, зокрема із при-

таманними їм корпоративними, кланово-родинними зв'язками – фактично не діють.

План Маршалла і фінансова підтримка США сприяли повоєнному «чуду». Водночас щедра допомога і намагання впровадити ефективні методи управління не дали таких результатів у Латинській Америці й Африці.

У 1960 році стан економіки Гани й Південної Кореї був приблизно однаковим, але тільки Південна Корея перетворилася на світову високорозвинену індустріальну потугу.

Після Другої світової війни Німеччина та Японія лежали в руїнах. Сьогодні вони одні з найбагатших і наймогутніших. Бо їм усіляко допомагала американська система демократії. США сприяли появі «економічного дива на річці Хан» – перетворенню Південної Кореї на одного з «азійських тигрів».

Соціальні та економічні наслідки панування совєтської СИСТЕМИ у так званих Корейській Народній-Демократичній Республіці та Німецькій Демократичній Республіці широко відомі.

Працелюбність громадян цих країн стала жертвою аморальної ідеології. Совєтська СИСТЕМА спотворила і знівельовала століттями вироблені мільйонами корейців та німців культурні й ментальні цінності, спосіб мислення, переконання, віру, основні погляди на життя.

Те саме сталося в Україні після приходу до влади большевиків. **Навіть через три десятиліття після проголошення Незалежності українці не позбулися найгірших рис і ознак «совєтської людини». Це відчувається і тепер. У досі функціонуючій системі кастократії. В час війни. Йдеться про численних диверсантів, колаборантів, саботажників, шкідників, невігласів, корупціонерів, нехлюїв, неуків...**

Навесні 1996 року головний редактор знаменитого журналу «Культура» Єжи Гедройц із своєї паризької штаб-квартири уважно спостерігав за соціально-економічними процесами на своїй далекій батьківщині: *«З усією критичністю ставлячись до міжвоєнного періоду, треба визнати, що в Речі Посполитій суспільство мало почуття державності та обов'язку щодо вітчизни. Роботу фінансових службовців, які становили найчисленнішу частину державних працівників, оплачували дуже скупо.*

Незважаючи на це, хабарництва майже не було. Скандали, економічні афери, пов'язані з політичними колами, були мінімальними, принаймні не масовими, як у нинішній польській реальності. До речі, мораль поляків, після здобуття незалежності, не була бездоганною, зокрема, партійні чвари стали звичним явищем. Але все це подолав Юзеф Пілсудський».

В Україні цю місію, ймовірно, міг здійснити авторитетний генерал Костянтин Морозов. Однак на перешкоді стала зловорожа СИСТЕМА, яка перешкодила першому міністрові оборони незалежної України стати популярним політиком.

Видатний американський будівничий, бізнесмен, меценат і український патріот Олексій Воскобійник у споминах «Повість моїх літ» ділиться своїми спостереженнями щодо ставлення до праці земляків-українців: *«Природжений український індивідуалізм перетворився в суцільне отаманство. На будівництві всі намагалися стати старшими, і кожний із старших запевняв мене, що його погляд найправильніший, хоча я того не потребував. <...> І ще одне моє спостереження щодо нашої української ментальності. Ті ж самі українці, що працювали в мене, у боса-американця працювали набагато краще, ніж американці. Такий український парадокс. Інакше це й не назвати. Тепер я твердо знаю: щоб працювати на*

супервідмінно, кожній групі українців треба мати над собою боса-чужинця».

Інакше кажучи, якщо всередині держави (всередині СИСТЕМИ) суспільство та обрана нею влада не можуть собі дати раду, то **«треба мати над собою боса-чужинця»**, треба знаходити своєрідного арбітра ззовні, який звзв би на себе місію розв'язати проблему державотворення.

Перевішивши теорему Гюделя в політичну площину, доходить висновку, що без сучасних варягів будівництво Української держави зайде в глухий кут.

Українську державу мають очолити люди з абсолютно іншого середовища. З **іншої СИСТЕМИ**. Не такого штабу, як «слуги народу» – некомпетентні, непрофесійні, політично інфантильні.

За приклад, зрештою, могла б послужити Японія. Молодих людей, які народилися в цій країні у шістдесяті роки минулого століття, називали «шіндзін рай» – «нова раса». Сьогодні вони становлять 30 відсотків населення Японії і повсякчас керуються гаслом: «Вчитися та повсюдно змагатися за першість». Такий стиль життя неодмінно приводить до успіху й процвітання. Бо «нова раса» добре зацікавлена тривіальною істиною: дешевий товар ніколи не є добрим. А щоб мати змогу придбати дорогий товар, треба бути матеріально забезпеченим. Отож варто прагнути до заможного життя. Ще одна істина: назагал бідні люди – небезпечні люди. Небезпечні для суспільства, для держави. Це також не раз довела історія. Держава мусить це усвідомити й усіляко сприяти своїм громадянам у реалізації їхнього бажання стати на шлях процвітання.

Чи світ налаштований захищати справедливість? Помовчимо. Світом правлять гроші. Доведено історією. Найпереконливіші докази, принципи і закони логіки, прохання дотримуватись моральних засад і чеснот для світу дуже часто мало що важать.

А ще історія свідчить, що невідгодувані люди при владному кермі можуть привести державу до катастрофи. У січні 1919 року, перебуваючи під арештом за надуманим звинуваченням лівачьких сил Директорії, один із найвидатніших полководців Армії УНР полковник Петро Болбочан написав відомого листа до Симона Петлюри, членів найвищого органу державної влади УНР, прем'єр-міністра: *«Ви не можете розібратися в найпростіших життєвих питаннях, а лізете в міністри, лізете в керівники великої держави, лізете в законодавці замість того, аби бути звичайними урядовцями і писарцями. Для мене необхідно, щоб я бачив: на чолі уряду стоять люди практичні, фахівці, чесні, розумні. Ви боїтеся проводити тверду владу, порядок, право і через те збудувати сильну Українську державу».*

Непроминальними з погляду сучасності є спогади Дмитра Куликовського, колишнього сотника 4-ї Київської дивізії Армії УНР: *«Ми звертаємося зі своїми скаргами до так званого «вільного світу», звертаємо його увагу на утиски, яких ми зазнаємо від наших ворожих сусідів, і дуже гніваємося на той «світ», що він на наші скарги реагує не так, як ми хотіли б. Однак геть забуваємо, що той світ, хоч і чує наші lamentації, звертає увагу і на lamentаторів, себто – на нас самих. Спостерігає і вивчає нас, і то з самих початків наших визвольних змагань».*

Якщо «накласти» обидві цитати на історію України 1991–2024 років, то жодних поправок на час робити не треба.

Головною метою системних реформ у державі є створення нової СИСТЕМИ соціальних відносин. На жаль, у найближчому майбутньому такі реформи в Україні малоймовірні. Тому на момент, коли впаде влада дилетантів, треба мати чітку, добре опрацьовану програму дій. **Один із можливих варіантів – перейняти, хоч і запізно, уже згадуваний досвід естонців, латишів та литовців. Пре-**

дусім йдеться про докорінну зміну судоустрою. Чому б не запросити з цією метою, скажімо, британських та німецьких суддів і прокурорів? А для налагодження роботи злочасної української митниці чому б не звернутися до англійців?..

Україну треба рятувати від наслідків некомпетентності та дилетантизму влади, що призводить до некерованості державою, до настання хаосу в її житті. Одне пам'ятаймо: компетентну владу спроможні обрати тільки компетентні виборці.

«Становище може стати лише прихід до влади сильної, розумної і чистої української руки, що дотримуватиметься лінії безумовного захисту незалежності, служіння українській національній ідеї. Така сильна, розумна і чиста рука отримає повну підтримку нації так, як підтримку нації отримала ідея незалежності від того нібито національно несвідомого народу. Іншого порятунку для нації та держави немає» (Ярослав Дашкевич).

У жовтні 2009 року Євген Сверстюк сформулював чіткі вимоги до кандидатів на посаду президента України: **«Особистість, українець із бездоганною репутацією і докладно висвітленою біографією. Людина високої культури і широкого кругозору, з глибоким розумінням ук-**

раїнської історії та національних пріоритетів. Особа з бездоганною професійною репутацією і позитивним сімейним іміджем. Людина, порядність і правдивість якої не ставилися під сумнів. Незалежна політична фігура, не зв'язана власним бізнесом і не обтяжена популярістськими навичками, закоріненими в комуністичному вихованні. Президентів народ хоче вірити. Як працює, вірять тому, хто вірить у Бога».

Безумовно, це ідеал, орієнтир. Питання в тім, наскільки близько перебуває обранець від нього.

P.S.

На YouTube у програмі «В гостях у Дмитра Гордона» несподівано з'явився Ігор Кривецкий – людина досі неопублічна, легендарний сирій кардинал «Свободи». Він цікаво розповідав про своє дитинство, юність, про власний бізнес, про партію, меценатство, про свою сім'ю, ділився доволі контроверсійними враженнями про Петра Порошенка, Володимира Зеленського, Андрія Садового, викладав широкому загалові малознані історії про відомих діячів українського політикуму.

Цікава передача. Але чомусь згадався Леонід Кучма: «Це ж було вже!»...

Олег К. РОМАНЧУК

Безпекова парасолька для України

Попри те, що з початку 2019 року стратегічний курс України на набуття членства в Європейському союзі й НАТО закріплений у Конституції України, Володимир Зеленський до свого обрання президентом доволі скептично відгукувався щодо шансів євроатлантичної інтеграції України. Мовляв, **«Нас там ніхто не чекає».**

31 січня 2021 року в інтерв'ю програмі Axios український президент озвучив перше питання, яке б поставив Джо Байдену: **«Пане президенте, чому ми досі не в НАТО?».**

Через два роки у Вільнюсі Зеленський по суті отримав відповідь на це доволі некоректне питання. Йому пояснили, що **коли всі союзники погодяться і умови вступу будуть дотримані, то в майбутньому Україна стане членом НАТО.** Щоправда, коли настане це майбутнє ніхто чітко не пояснив.

У травні 2023 року тодішній генеральний секретар НАТО Єнс Столтенберг заявив, що **поки триває російсько-українська війна, Україна не зможе стати членом Північноатлантичного альянсу.** Можливо, він усе ще пам'ятав емоційні висловлювання Зеленського щодо методів завершення війни: «треба просто перестати стріляти» і «зійтися десь на середині».

На ювілейному Вашингтонському Саміті НАТО в липні 2024 року держави-члени Альянсу підтвердили, що **майбутнє України – в НАТО. Проте запрошення на вступ до Альянсу Україна так і не отримала.**

16 жовтня, напередодні засідання міністрів оборони країн блоку в Брюсселі, глава місії США при НАТО Джуліан Сміт повідомила, що **партнери України по Альянсу не планують найближчим часом запрошувати Київ приєднатись до НАТО.**

За президентства Дональда Трампа Україна навряд чи отримає членство в НАТО – 6 листопада The Wall Street Journal повідомила, що в офісі Дональда Трампа обговорюють один з планів, який полягає в тому, що аби заморозити війну Україна пообіцяє не вступати в НАТО упродовж двох десятиліть, а натомість Вашингтон продовжить їй постачати зброю.

Одне слово, перспективи альянсу Україна-НАТО малозрозумілі, невиразні, туманні.

Багатолітня історія зі вступом України до НАТО чимось нагадує одну з оповідок про знаменитого Ходжу Насреддіна, який пообіцяв емірові упродовж двадцяти років навчити осла говорити. Логіка легендарного мудреця і хитруна більш ніж переконлива: за два десятиліття або віслук здохне, або емір помре. Тож чи не варто Україні спробувати отримати безпекову парасольку іншої конфігурації, прибравши роль основного союзника США поза НАТО?

Під час дискусії на Київському Безпековому форумі 10 березня 2021 року Bill Taylor заявив: **«Ми можемо надати Україні статус основного, не натівського союзника – Major Non-NATO Ally. Нам для цього не потрібна згода інших країн. Україна мусить про це попросити і США можуть надати такий статус».**

Січ! 1 серпня 2019 року Президент Сполучених Штатів Америки Дональд Трамп надав Бразилії статус основного, не натівського союзника – Major Non-NATO Ally. Тому саме зараз – після обрання Дональда Трампа вдруге Президентом США, Володимиру Зеленському варто не зволікаючи готувати звернення до державного керівництва США щодо отримання Україною статусу основного союзника США поза НАТО.

Надання Україні такого статусу було б логічним кроком з боку США як держави-гаранта відповідно до Будапештського меморандуму. З іншого боку, це утвердило б вагу Української держави на міжнародній арені.

Настав час кардинального посилення позицій України на міжнародній арені та зміцнення її безпеки.

P. S.

У серпні «Універсум» писав про поїздку сенаторів Річарда Блюменталю і Лінсі Грема до України (РІЧАРД БЛЮМЕНТАЛЬ: **«НАСТАВ ЧАС СФОРМУВАТИ СТРАТЕГІЧНЕ ПАРТНЕРСТВО З УКРАЇНОЮ»** – <https://universum.lviv.ua/data/magarticles/files/3521.pdf>). Ці сенатори свій законопроект («Акт 2024 року на підтримку України» – <https://www.congress.gov/bill/118th-congress/senate-bill/4992/text/is>) передали до Комітету з міжнародних відносин. Але наразі це лише декларація. Чи буде документ ухвалений Сенатом і Палатою представників США в Конгресі?

Гарно читається фрагмент законопроекту: **«СТАВЛЕННЯ ДО УКРАЇНИ ЯК ДО ОСНОВНОГО СОЮЗНИКА ПОЗА НАТО. Незважаючи на будь-які інші положення закону, Україна розглядатиметься так, ніби вона була призначена основним союзником поза НАТО...».**

Але чомусь в тексті не акцентується, що Україні бажано/треба надати статус Major Non-NATO Ally.

Олег К. РОМАНЧУК